

samozejmě realitu současnosti i prostý fakt, že význam strážní služby dávno upadl, když pro panovníka zcela ztratila význam. Celé generace Chodů se ústní tradicí mylně utvrzovaly o pravém opaku. Když v letech 1692–1693, v poslední fázi odporu, opět neúspěšně argumentovali ustanoveními starých „pergamenu“, o nichž netušili, že pozbyly platnost a opodstatnění, byly už jejich snahy předem prohraným bojem.

Smutné místo exemplárního trestu

Královské krajské město Plzeň vybral k provedení exemplárního trestu samotný císař Leopold I. „Los“ na Kozinu padl poté, co během věznění chodských předáků v Praze v novoměstském vězení zemřel Kryštof Hrubý, draženovský rychtář, původ-

Pamětní deska u brány Plzeňského Prazdroje a na křížku nedaleko bývalého popraviště

ně určený za největšího viníka rebelie. Jistě byli pevného charakteru a lidský rozměr tragického konce Hrubého i Koziny dodnes dojmá. Do plzeňského vězení, které se nacházelo ve sklepě zadního traktu radnice, byl odsouzenec převezen někdy na přelomu října a listopadu 1695. Plzeňští krajští hejtmán zveřejnili rozsudek 23. listopadu v Trhanově a 26. listopadu v Plzni pravděpodobně Kozina ve vězení vyslechl svůj ortel smrti. Patrně již tehdy do města dorazila delegace nakomandovaných chodských zástupců, kteří se ubytovali v maštálích císařského domu vedle radnice.

Ve čtvrtek 28. listopadu, vyšel smutný průvod s odsouzenecem z radnice, prošel Pražskou branou, přešel po dřevěném mostě přes Radbuzu a vydal se směrem k Doubravce, kde stálo nad Pražským předměstím na mírném návrší popraviště. Trest smrti oběšením vykonal na odsouzeném plzeňský kat Bartoloměj Křížek (Křížek) za účasti zástupců „práva“, tedy členů plzeňské městské rady, obou krajských hejtmánů, Lamingena a přítomných Chodů.

„Lomikare! Do roka budeme spolu stát před súdnú stolicí boží, hin se hukáže, hdo z nás –“

O tom, že by Kozina na popravišti vyslovil známou větu o vyzvání na boží soud, se v pramenech nedochovaly zmínky. Byla mu do úst vložena pozdější lidovou tradicí. Také není pravdivá pověst o sejmutí Kozinových ostatků doubraveckými sedláky a pochování na hřbitově u sv. Jiří. Skutečnost byla mnohem prozaičtější. Pozůstatky oběšeného Koziny visely na šibenici prokazatelně ještě v listopadu 1696. Tehdy se konšelé dotázali pražského apelačního soudu na povolení jejich sejmutí spolu s tělem jistého žida Izáka Jakoba, popraveného dva měsíce po Kozinovi. Kozinovy kosti pravděpodobně za tu dobu volně spadaly ze šibenice nebo byly shozeny s ostatky žida 22. ledna 1697. Potom přišel kat a smutné ostatky člověka zahrabal hned pod šibenici.

Avšak Lamingenova náhlá smrt 2. listopadu 1696, téměř „do roka a do dne na samý den Dušiček“, na trhanovském zámku bezesporu nahrála vzniku legendy o „božím soudu“. Po knižním vydání Psohlavců na vánoce 1885 se obliba příběhu šířila jako lavina na Chodsku i po celé vlasti. Jirásek se však striktně nedržel historických faktů. Tak například Kozina neměl nikdy dceru (otcovy exekuce roku 1695 se dožili dva synové – sedmnáctiletý Jiří a desetiletý Adam), v románu mu Jirásek přiřkl dceru Hanálku

a synka Pavlíka. Změnil jméno Kozinovy ženy (v románu Hančí, ve skutečnosti Dorota, rozená Pelnářová) a zakomponoval dramatickou postavu jeho matky Anny, rozené Havlové (v románu „stará Kozinová“), která však ve skutečnosti v době poprav y již nežila (zemřela v roce 1682). Jirásek to vysvětlil 16. října 1928 v dopisu historikovi Františku Roubíkoví, autorovi monumentální monografie o historii Chodů: „*Beletrista v takových věcech má právo, nehřeší-li proti pravdě a duchu doby.*“

V areálu Plzeňského Prazdroje je Kozina připomínán, tak trochu nespravedlivě jako jediný z řady ostatních zde popravených delikventů, na pamětní desce hned za branou a na křížku pod vodárenskou věží. Popraviště se nacházelo kousek dál, 110 metrů severně. O spojení Kozinova jména s kasárnami plzeňského 18. pěšího pluku i snaze o vybudování pomníku za první republiky bylo již psáno v minulých číslech. Lidská fantazie nezná mezí, proto se v Plzni můžeme často setkat s různými pověstmi o zjevení Kozinova ducha na místě poprav y (v ležáckých sklepech či na Spilce) a na radnici (v obřadní síni, kde byl údajně Kozina souzen) obvykle ve výroční den. Současná interpretace příběhu se sklonem ke karikování nahrazuje tradiční pojetí spíše ironizováním staromilského vlastenčení až k podobě folklórně-turistické atrakce. Naposledy byl zdařile i vtipně ztvárněn v loutkovém představení Divadla Alfa „Jeminkote, Psohlavci“, uváděném v letech 1999–2005, nebo dříve v písni „O Kozinovi“ plzeňské skupiny Démophobia v albu Plzeňské pověsti, písňe a jiné plánské (Avik 1994): „*Tak bul téra chycen a posléze oběšen. V místech, co se dnes dělá pivo - každý byl vyděšen. S jeho kostmi vítr rok si hrál, Lomikar v Trhanově se jen smál – bláha. Helou, do roka a do dne.*“ Pravděpodobně známější bude persiflážní až recesistická píseň Ivana Mládky „Psohlavci“ z alba Písničky na chatu (Bonton 1998): „*Plzeňáci jdou po práci na povinnou demonstraci, všude vážne doprava, hlavní bod je poprava.*“

■ PhDr. Jitka Janečková
Archiv města Plzně

Literatura

Jitka Janečková: *Poprava Jana Sladkého Koziny v Plzni, Minulostí západočeského kraje 41, 2006, s. 57–126*

Jitka Janečková: „*Druhý život*“ Jana Sladkého Koziny v legendách a tradicích, *Minulostí západočeského kraje 42, 2007, s. 153–234*

samozejmě realitu současnosti i prostý fakt, že význam strážní služby dávno upadl, když pro panovníka zcela ztratila význam. Celé generace Chodů se ústní tradicí mylně utvrzovaly o pravém opaku. Když v letech 1692–1693, v poslední fázi odporu, opět neúspěšně argumentovali ustanoveními starých „pergamenu“, o nichž netušili, že pozbyly platnost a opodstatnění, byly už jejich snahy předem prohraným bojem.

Smutné místo exemplárního trestu

Královské krajské město Plzeň vybral k provedení exemplárního trestu samotný císař Leopold I. „Los“ na Kozinu padl poté, co během věznění chodských předáků v Praze v novoměstském vězení zemřel Kryštof Hrubý, draženovský rychtář, původ-

Pamětní deska u brány Plzeňského Prazdroje a na křížku nedaleko bývalého popraviště

ně určený za největšího viníka rebelie. Jistě byli pevného charakteru a lidský rozměr tragického konce Hrubého i Koziny dodnes dojmá. Do plzeňského vězení, které se nacházelo ve sklepě zadního traktu radnice, byl odsouzenec převezen někdy na přelomu října a listopadu 1695. Plzeňští krajští hejtmán zveřejnili rozsudek 23. listopadu v Trhanově a 26. listopadu v Plzni pravděpodobně Kozina ve vězení vyslechl svůj ortel smrti. Patrně již tehdy do města dorazila delegace nakomandovaných chodských zástupců, kteří se ubytovali v maštálích císařského domu vedle radnice.

Ve čtvrtek 28. listopadu, vyšel smutný průvod s odsouzenecem z radnice, prošel Pražskou branou, přešel po dřevěném mostě přes Radbuzu a vydal se směrem k Doubravce, kde stálo nad Pražským předměstím na mírném návrší popraviště. Trest smrti oběšením vykonal na odsouzeném plzeňský kat Bartoloměj Křížek (Křížek) za účasti zástupců „práva“, tedy členů plzeňské městské rady, obou krajských hejtmánů, Lamingena a přítomných Chodů.

„Lomikare! Do roka budeme spolu stát před súdnú stolicí boží, hin se hukaže, hdo z nás –“

O tom, že by Kozina na popravišti vyslovil známou větu o vyzvání na boží soud, se v pramenech nedochovaly zmínky. Byla mu do úst vložena pozdější lidovou tradicí. Také není pravdivá pověst o sejmutí Kozinových ostatků doubraveckými sedláky a pochování na hřbitově u sv. Jiří. Skutečnost byla mnohem prozaičtější. Pozůstatky oběšeného Koziny visely na šibenici prokazatelně ještě v listopadu 1696. Tehdy se konšelé dotázali pražského apelačního soudu na povolení jejich sejmutí spolu s tělem jistého žida Izáka Jakoba, popraveného dva měsíce po Kozinovi. Kozinovy kosti pravděpodobně za tu dobu volně spadaly ze šibenice nebo byly shozeny s ostatky žida 22. ledna 1697. Potom přišel kat a smutné ostatky člověka zahrabal hned pod šibenici.

Avšak Lamingenova náhlá smrt 2. listopadu 1696, téměř „do roka a do dne na samý den Dušiček“, na trhanovském zámku bezesporu nahrála vzniku legendy o „božím soudu“. Po knižním vydání Psohlavců na vánoce 1885 se obliba příběhu šířila jako lavina na Chodsku i po celé vlasti. Jirásek se však striktně nedržel historických faktů. Tak například Kozina neměl nikdy dceru (otcovy exekuce roku 1695 se dožili dva synové – sedmnáctiletý Jiří a desetiletý Adam), v románu mu Jirásek přiřkl dceru Hanálku

a synka Pavlíka. Změnil jméno Kozinovy ženy (v románu Hančí, ve skutečnosti Dorota, rozená Pelnářová) a zakomponoval dramatickou postavu jeho matky Anny, rozené Havlové (v románu „stará Kozinová“), která však ve skutečnosti v době poprav y již nežila (zemřela v roce 1682). Jirásek to vysvětlil 16. října 1928 v dopisu historikovi Františku Roubíkoví, autorovi monumentální monografie o historii Chodů: „*Beletrista v takových věcech má právo, nehřeší-li proti pravdě a duchu doby.*“

V areálu Plzeňského Prazdroje je Kozina připomínán, tak trochu nespravedlivě jako jediný z řady ostatních zde popravených delikventů, na pamětní desce hned za branou a na křížku pod vodárenskou věží. Popraviště se nacházelo kousek dál, 110 metrů severně. O spojení Kozinova jména s kasárnami plzeňského 18. pěšího pluku i snaze o vybudování pomníku za první republiky bylo již psáno v minulých číslech. Lidská fantazie nezná mezí, proto se v Plzni můžeme často setkat s různými pověstmi o zjevení Kozinova ducha na místě poprav y (v ležáckých sklepech či na Spilce) a na radnici (v obřadní síni, kde byl údajně Kozina souzen) obvykle ve výroční den. Současná interpretace příběhu se sklonem ke karikování nahrazuje tradiční pojetí spíše ironizováním staromilského vlastenčení až k podobě folklórně-turistické atrakce. Naposledy byl zdařile i vtipně ztvárněn v loutkovém představení Divadla Alfa „Jeminkote, Psohlavci“, uváděném v letech 1999–2005, nebo dříve v písni „O Kozinovi“ plzeňské skupiny Démophobia v albu Plzeňské pověsti, písňe a jiné plánské (Avik 1994): „*Tak bul téra chycen a posléze oběšen. V místech, co se dnes dělá pivo - každý byl vyděšen. S jeho kostmi vítr rok si hrál, Lomikar v Trhanově se jen smál – bláha. Helou, do roka a do dne.*“ Pravděpodobně známější bude persiflážní až recesistická píseň Ivana Mládky „Psohlavci“ z alba Písničky na chatu (Bonton 1998): „*Plzeňáci jdou po práci na povinnou demonstraci, všude vážne doprava, hlavní bod je poprava.*“

■ PhDr. Jitka Janečková
Archiv města Plzně

Literatura

Jitka Janečková: *Poprava Jana Sladkého Koziny v Plzni, Minulostí západočeského kraje 41, 2006, s. 57–126*

Jitka Janečková: „*Druhý život*“ Jana Sladkého Koziny v legendách a tradicích, *Minulostí západočeského kraje 42, 2007, s. 153–234*